

Recenzja książki *Relacje praca–życie pozazawodowe drogą do zrównoważonego rozwoju jednostki*, pod red. R. Tomaszewskiej-Lipiec, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2014 (ss. 440)

Czas, stanowiąc nieodłączny, a jednocześnie najbardziej nieubłagany i najmniej elastyczny aspekt ludzkiej egzystencji, we współczesnych warunkach życia stał się dobrem szczególnie cennym. Rezultatem zmian cywilizacyjnych jest bowiem znaczne przyspieszenie tempa ludzkiego życia społeczeństw rozwiniętych wynikające z coraz większej liczby zadań i wyzwań stojących przed człowiekiem oraz zajęć wypełniających budżet jego czasu. W efekcie umiejętność zarządzania czasem nabrała szczególnego znaczenia, stając się istotnym warunkiem realizacji założonych przez jednostkę celów zawodowych i prywatnych. W sytuacji dotyczącego coraz większą grupę ludzi problemu braku czasu i stresu związanego z czasem ważna stała się możliwość równoważenia budżetu czasu, w tym kształtowanie relacji pomiędzy pracą a życiem osobistym. Waga tego problemu wynika m.in. ze współzależności i komplementarności poszczególnych sfer ludzkiego życia, a także czasowej możliwości zaspokojenia różnych grup potrzeb, a tym samym właściwego funkcjonowania i zrównoważonego rozwoju człowieka, a więc generalnie jakości życia, ale również jakości kapitału ludzkiego.

W problematykę tę bardzo dobrze wpisuje się recenzowana wieloautorska monografia. Choć w przedmowie nie sprecyzowano wyraźnie celu publikacji, wskazano jednakże, iż zawarte w niej rozważania koncentrują się na potrzebie, uwarunkowaniach i możliwościach kształtowania równowagi pomiędzy dwoma głównymi, komplementarnymi i wzajemnie się warunkującymi obszarami „biografii” jednostki, tj. pracą i życiem pozazawodowym, analizowanymi w powiązaniu z ideą zrównoważonego rozwoju i jakości ludzkiego życia.

Atutem publikacji poza ważnością i aktualnością poruszanej w niej problematyki jest także interdyscyplinarne podejście do analizowanych zagadnień. Poszczególni autorzy (25 osób) – naukowcy i badacze reprezentujący różne obszary nauki (m.in. ekonomię, filozofię, socjologię, psychologię i pedagogikę) zaprezentowali w monografii swoje przemyślenia oraz wyniki przeprowadzonych badań wtórnych i pierwotnych odnoszących się do różnych aspektów relacji pomiędzy pracą a życiem osobistym człowieka. To zróżnicowanie podejść i poglądów autorów uzasadniało podział monografii na trzy główne części koncentrujące się na określonych problemach. Wprawdzie w spisie treści wyodrębniono rozdziały, a nie części monografii, jednakże moim zdaniem jako rozdziały należałoby raczej potraktować przypisane przez redaktora do każdego rozdziału publikacje poszczególnych autorów z uwagi na ich zamknięty charakter. Generalnie jednak struktura monografii jest spójna i logiczna, poszczególne części wzajemnie się dopełniają i są merytorycznie powiązane z tytułem pracy, są również oparte na szerokich studiach źródłowych, w tym wielu obcojęzycznych. Drobną uwagą krytyczną dotyczy jedynie braku wyraźnie sformułowanego celu w publikacjach niektórych autorów oraz celowości i potrzeby powoływania się na publikacje wydane w latach 50 i 60.

Pierwsza część zawiera rozważania skoncentrowane na ewolucji relacji pomiędzy pracą a życiem pozazawodowym, w tym odnoszące się do takich problemów, jak:

- a) istota, przesłanki oraz skutki konfliktu pomiędzy pracą a życiem pozazawodowym;
- b) zmiany społeczno-ekonomiczne kształtujące relacje pomiędzy pracą a życiem osobistym człowieka (globalizacja, rozwój technologiczny, rozwój sfery usług, przemiany w sferze pracy, w tym jej większa elastyczność, wzrost wymagań pracodawców, wzrost aktywności zawodowej kobiet, a także zmiany modelu rodziny, jak np. rozpad rodziny wielopokoleniowej, wzrost liczby rodzin niepełnych);
- c) perspektywa (pozytywna i negatywna) postrzegania relacji pomiędzy poszczególnymi obszarami ludzkiego życia;
- d) godzenie pracy z życiem prywatnym (koncepcja Work Life Balance i Work Family Balance) w kontekście modelu równowagi życia oraz z perspektywy różnych generacji (pokoleń).

W drugiej części znalazły się publikacje charakteryzujące różne aspekty wpływu środowiska pracy na zrównoważony rozwój jednostki, w tym poświęcone m.in. takim zagadnieniom, jak:

- a) relacje w miejscu pracy i wzorce kariery zawodowej, ich uwarunkowania i wpływ na równoważenie pracy z życiem osobistym;
- b) psychospołeczne zagrożenia i koszty pracy w kontekście zrównoważonego rozwoju człowieka;
- c) organizacja czasu pracy oraz możliwości jego kontroli zarówno przez pracownika, jak i pracodawcę (w tym pracujących na własny rachunek) w kontekście kształtowania równowagi praca–życie osobiste oraz idei społecznej odpowiedzialności biznesu.

Ostatnia część poświęcona jest wybranym aspektom konfliktów wynikających z pełnienia przez jednostkę wielu różnych ról społecznych, szczególnie tych związanych z pracą i rodziną, oraz konieczności ich godzenia, w tym także godzenia czasowego. W poszczególnych publikacjach autorzy poruszają problemy związane m.in. z:

- a) pozytywnymi i negatywnymi aspektami relacji: praca–rodzina/życie osobiste;
- b) dylematem: macierzyństwo a praca zawodowa oraz związanymi z tym możliwościami wspierania kariery zawodowej osób opiekujących się małymi dziećmi;
- c) możliwościami pomiaru efektywności radzenia sobie z realizacją zadań rozwojowych okresu wczesnej dorosłości w związku z wielością ról i zadań związanych z wchodzeniem w dorosłe życie, w tym konieczności wyboru pomiędzy życiem rodzinnym a zawodowym.

Do monografii załączono także noty biograficzne o autorach.

Podsumowując, chociaż problemy poruszane w recenzowanej monografii odnoszą się jedynie do wybranych aspektów relacji: praca–życie osobiste człowieka i nie wyczerpują podjętego tematu, to opracowanie częściowo wypełnia lukę w publikacjach poświęconych problematyce temporalnych zachowań ludzi. Zawarte w nim rozważania i wyniki badań są ciekawe, aktualne i ważne ze społeczno-ekonomicznego punktu widzenia. Mogą też stanowić podstawę do pogłębionych badań w przyszłości. Dlatego też, chociaż monografia nie ma charakteru podręcznika, jej lekturę z uwagi na rosnącą rolę czasu w cywilizacji „przyspieszenia niemal wszyst-

kiego” można polecić wszystkim naukowcom, studentom i praktykom zajmującym się szeroko rozumianą problematyką ludzkich zachowań, w tym m.in. zachowań konsumenckich, zachowań społecznych, ale również zarządzaniem czasem, w tym czasem pracy czy zarządzaniem zasobami ludzkimi. Może ona zainteresować także tych, którzy odczuwając konflikt pomiędzy zawodową i osobistą sferą swojego życia, dojrzeli do podjęcia działań pozwalających na osiągnięcie przynajmniej względnej równowagi w wymienionych obszarach, a tym samym poprawy jakości własnego życia.

Augustyna Burlita